

Ο ΗΓΕΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΩΝ

Υπό Δρος ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

*«Κάποι' οί άνθρωποι
είναι κύριοι τής τύχης τους. Δέ φταίει
τό άστρο μας, φίλε Βρούτε,
πού είμαστε δοϋλοι' είναι δικό μας λάθος».
Σαίξπηρ, 'Ιούλιος Καίσαρας*

Τό 1963 ήταν ένας από τους πιο σημαντικούς χρόνους τής μεταπολεμικής ιστορίας. Τά δραματικά και συγκλονιστικά γεγονότα ήταν πάμπολλα, απ' τά όποια όμως προέχει ή δολοφονία του προέδρου Κέννεντυ. Κάθε χώρα και κάθε λαός έχει συμβάλλει με διάφορο τρόπο στην ιστορία του 1963. Από τις μεγάλες εξελίξεις, μās ενδιαφέρει από τό στενότερο ελληνικό πλαίσιο, ή απώλεια ενός άπρακτου πρώτου χρόνου τής συνδέσεως με την Εϋρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Αυτό τό ζωτικό θέμα επιβάλλει μιá άμηση επανεξέταση ώρισμένων βασικών χαρακτηριστικών τής ελληνικής κοινωνίας σε αντιδιαστολή προς ό,τι γίνεται στις προηγμένες δυτικο-εϋρωπαϊκές χώρες.

Τά σημερινά οικονομικά προβλήματα είναι τεράστια και δυσχερέστατα, όχι όμως και άλυστα. Η νέα Οικονομική Έπιστήμη έχει σφρηλατήσει όπλα τεραστίας άποτελεσματικότητας για την καθοδήγηση τής οικονομίας προς ύψηλά επίπεδα άπασχολήσεως, εθνικού πλούτου και κοινωνικής δικαιοσύνης. Αύτά τά έπιτεύγματα είναι πρόσφατα, αρχίζουν με μιá επαναστατική άναθεώρηση των βασικών άρχων τής Πολιτικής Οικονομίας από τόν Κένυς, και μεταπολεμικά γίνονται τό «εϋαγγέλιον» τής οικονομικής σταθερότητας και προόδου. Οι εξελίξεις αυτές έξετόπισαν όριστικά τους έρασιτέχνας οικονομολόγους από τά διάφορα νευραλγικά σημεία τής οικονομικής διαγνώσεως και οικονομικής πολιτικής. Οι νομικοί και οι τεχνικοί περιωρίσθηκαν στη θέση που δικαιούνται, και ή νέα ειδικότης των οικονομολόγων ανέλαβε τά ήνία. Ο πρόεδρος Κέννεντυ ήταν χαρακτηριστικό παράδειγμα νέου, δυναμικού, πολιτικού ήγέτου με βασική οικονομική κατάρτιση, που καθιέρωνε την ισχυρότερη οικονομία του κόσμου πλαισιούμενος από ένα έξοχο μικρό έπιτελείο οικονομικών συμβούλων. Η πορεία προς τά «νέα σύνορα» έγινε πάνω εις τόν δρόμο, που άνοιξε ή νέα Οικονομική Έπιστήμη. Τό Υπουργείον Έθνικής Άμύνης τής Άμερικής με έτήσιο προϋπολογισμό πάνω από 50 δις δολάρια, ανέλαβεν ό Μακναμάρα, ό δυναμικότερος επιχειρηματίας των Η.Π.Α., με έντολή νά εφαρμόση ιδιωτικοοικονομικές άρχές διοικήσεως. Καί άγαναφίζεται διεθνώς ή κολοσσιαία συμβολή των πάσης ειδικότητος οικονομολόγων στην επίλυση προβλημάτων άληθινά επαναστατικών, όπως ό αυτόματισμός

στην παραγωγή, ή πυρηνική ενέργεια, οί επιπτώσεις από τούς έξοπλισμούς στην έθνική οικονομία κτλ. Πάνω άπ' όλα όμως προέχει ό άδυσώπητος άγώνας, πού έχει έξαπολύσει ή Οικονομική Έπιστήμη έναντίον τής παγκοσμίου πενίας, έξαθλίωσης και ύποαναπτύξεως.

“Όπως είπαμε, τὰ κυριώτερα οικονομικά προβλήματα είναι δύσκολα, αλλά όχι και άλυτα, με την βασική όμως προϋπόθεση τής αξιοποίησεως όλων τών μεγάλων κατακτήσεων τής Νέας Οικονομικής. Αυτό όμως απαιτεί την προώθηση τών οικονομικών επιστημόνων εις τὰ σημεία φυσιολογικής δράσεώς των. Χωρίς καμμιά δόση ύπερβολής, τὸ έπίπεδο τής οικονομικής προόδου και σταθερότητος είναι κατ' εϋθειαν ανάλογο με την ποσότητα και ποιότητα τών οικονομολόγων πού διαθέτει κάθε χώρα. Η Δυτική Εϋρώπη είναι κλασικό παράδειγμα τής παραπάνω διαπιστώσεως. Έτσι, τὸ οικονομικό θαύμα τής Δυτικής Γερμανίας από τὰ έρεΐπια τού τελευταίου πολέμου οφείλεται στην φωτεινή ήγεσία τού σημερινού Καγκελαρίου, καθηγητού Έρχαρτ, ενός τών επιφανέστερων οικονομολόγων. Όταν τού ζητήθηκε τὸ μυστικό αϋτῆς τής μοναδικά γρήγορης αναζωογονήσεως τής γερμανικής οικονομίας, την άπέδωσε σε μιὰ εφαρμογή τών βασικών αρχών τής συγχρόνου Οικονομικής Έπιστήμης και όχι σε μαγικές δυνάμεις. Στη Γαλλία, με τὰ μεγάλα οικονομικά έπιτεύγματα και τὸν τελειότερο οικονομικό προγραμματισμό δυτικού τύπου, ό σημερινός Υπουργός τών Οικονομικών άνήκει στην πνευματική άριστοκρατία τών Γάλλων οικονομολόγων. Η οικονομική πολιτική τής Εϋρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας χαράσσεται από την Έκτελεστική Έπιτροπή, με έπικεφαλής τὸν οικονομολόγο καθηγητή Χαλλστάϊν και 2.000 ειδικούς από τις έξ χώρες. Τὸ έργο τής εκτελεστικής έπιτροπῆς είναι πραγματικά υπεράνθρωπο, και όπως πιστεύεται, ή οικονομική ένοποίηση προχωρεί ταχύτερα τής πολιτικής, μιὰ μέρα δε ή πολιτική ήγεσία θὰ κινηται σε πολύ στενώτερα όρια, γιατί θὰ έχη προηγουμένως ολοκληρωθῆ ή συγχώνευσις τών οικονομίων τών έξ.

Η Μεγάλη Βρεταννία είναι βέβαια γνωστή σαν τὸ λίκνο τών μεγάλων οικονομολόγων. Τὸ Υπουργείον τών Οικονομικών έ γνώρισε συμβούλους τής ολκῆς τού Κέϋνς, Ρόμπερτσον, Χώτρεϋ, κ.ά. Τὸν τελευταίο καιρό, τὸ Έθνικό Συμβούλιο Οικονομικής Αναπτύξεως πλαισιώθηκε από μεγάλο αριθμό οικονομικών επιστημόνων με διάφορες ειδιεύσεις. Τέλος, εις τὸν λόρδον Ρόμπινς, Καθηγητή τής Οικονομικής τού Πανεπιστημίου τού Λονδίνου, άνατέθηκε ή εισήγηση τών άπαραιτήτων μέτρων για την άναδιοργάνωση τής Βρεταννικής άνωτάτης παιδείας.

Μιὰ ματιά στην έλληνική πραγματικότητα προκαλεί θλιβερές σκέψεις. Οί άνάλογες με τις Δυτικές χώρες τής Εϋρώπης ξεελίξεις μόλις έχουν αρχίσει να διαγράφονται άμυδρά στον τόπο μας. Έπικρατοϋν άκόμη άπόψεις πού άποκαλύπτουν πνευματική καθυστέρηση. Δύο είναι οί εκδηλώσεις αϋτῆς τής καθυστερημένης πνευματικής αναπτύξεως : Πρώτον, ή άγνοια τής ύπάρξεως ενός δυναμικού κλάδου τών Κοινωνικών Έπιστημών δηλ. τής Οικονομικής, πού με τις ραγδαίες ξεελίξεις και τις νέες μεθόδους αναλύσεως και προγραμματισμού, είναι ό συνδυαστικός κρικός μεταξύ Κοινωνικών και Θετικών Έπιστημών. Δεύτερον, ή πλάνη, ότι ή νομική προαίδεια, οί θετικές επιστήμες ή ή στρατιωτική σταδιοδρομία έξασφαλίζουν την άπαραίτητη επιστημονική ειδίκευση για τή διάγνωση τών οικο-

νομικῶν προβλημάτων καὶ τὴν ὑποβολὴν προτάσεων περὶ τῆς ἐφαρμοστίας πολιτικῆς. Ἡ παρέμβασις αὐτὴ εἰς τὰ οἰκονομικὰ θέματα τῶν διαφόρων ἐρασιτεχνῶν τῆς οἰκονομικῆς, εἶχε κίβλας ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐξακολουθῆ νὰ ἐπικρατῆ ἡ ἄποψις ὅτι οἱ δῆθεν διοικητικὲς ἱκανότητες μποροῦν νὰ ἀποδώσουν εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα **χωρὶς βαθύτατη γνῶση τοῦ εἰδικοῦ ἀντικειμένου**, τὰ ἐπικίνδυνα πειράματα θὰ συνεχίζονται εἰς βάρος τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

Ἄλλὰ ἡ σύνδεσις μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ. φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ριζικώτατα πολλὰς ἐπικίνδυνες συνήθειες, γιατί ἐξαντλήθηκαν τὰ ὄρια τῶν αὐτοσχεδιασμῶν καὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ κινοῦνται οἱ ἀμείλικτες προθεσμίες. Ὁ μεταπανηγυρικὸς πανικὸς εἶναι χαρακτηριστικὸς τῆς νέας καταστάσεως. Οἱ «ἐξωοικονομικοὶ» οἰκονομολόγοι ἀντελήφθησαν ὅτι τώρα εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ συζητήσουν εἰδικώτατα θέματα μετὰ εἰδικούς οἰκονομικούς ἐπιστήμονας τῆς Ε.Ο.Κ. ὅποτε ἡ ἐντέλγως καλυπτομένη ἀναρμοδιότητά των ἀποκαλύπτεται αὐτοστιγμεί. "Ἔτσι, ἡ σύνδεσις ἐπιδρῶν ἐξυγιαντικὰ στὴ διάρθρωση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ὑποχρεώνοντας σὲ σύμπτυξιν τοὺς νομικούς καὶ ἄλλους στὰ ἀσφαλῆ πεδία τῆς δικῆς των εἰδικότητος. Κατὰ συνέπεια, κινοῦνται μετὰ ἀξάνομενη ταχύτητα οἱ δυνάμεις, ποὺ θὰ προωθήσουν, ἀργὰ ἢ γρήγορα τοὺς Ἕλληνας οἰκονομολόγους στὶς κεντρικὰς θέσεις τοῦ ὅλου παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ. Τὸ θέμα εἶναι ὁμως: **πόσο γρήγορα θὰ γίνουν αὐτὲς οἱ ἀνακατατάξεις**; Ἐκεῖ ἀκριβῶς εὐρίσκειται ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος. Θὰ ἀποτελέσῃ λοιπὸν τραγικὴ εἰρωνεία ἐάν, οἱ χῶρες τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ ἐκπαιδεύουν ταχύτατα οἰκονομολόγους ὄλων τῶν εἰδικότητων, γιὰ νὰ ἐφαρμόσουν καὶ δυτικὰς ἀκόμη μεθόδους οἰκονομικῆς ἀναλύσεως, προγνώσεως καὶ κατανομῆς τῶν ἐπενδύσεων ἐάν ὀλόκληρος ὁ δυτικο-εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ἀκόμη καὶ αὐτὲς οἱ ὑπανάπτυκτες χῶρες ἀπεφάσισαν νὰ κινητοποιήσουν ἐγγῶρους καὶ διεθνεῖς οἰκονομολόγους γιὰ τὴν ταχεῖα πρόοδό τους — ἐάν στὸ πείσμα τῶν ἐπαναστατικῶν αὐτῶν ἐξελίξεων, ἡ Ἑλλάς παραμείνῃ στὴ σημερινὴ κατάστασις τῶν ἐπικινδύνως πειραματιζομένων ἐμπειρικῶν τῆς Οἰκονομικῆς.

Χωρὶς ὑπερβολή, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, ἀνήκει εἰς τοὺς Ἕλληνας οἰκονομολόγους, ποὺ θὰ φέρουν τὸ βάρος τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ὅπως τονίστηκε καὶ πρὶν, ὁ ρυθμὸς ἀπὸ τὴ φυσιολογικὴ φορὰ τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι ἀρκετὰ ταχὺς μετὰ τὰ σημερινὰ τεράστια προβλήματα. Χρειάζεται **ἄμεση δράση**. Οἱ δυνατότητες τῶν Ἑλλήνων οἰκονομολόγων εἶναι ἐξ ἴσου μεγάλες μετὰ τίς εὐθύνες των. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνουν σύντομες προσπάθειες γιὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν σημερινῶν μοναδικῶν εὐκαιριῶν. **Πρῶτον**, χρειάζεται πίστη καὶ αὐτοπεποίθησις στὴ ζωτικὴ συμβολὴ ἡμῶν τῶν ἰδίων στὴν προσπάθεια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Τὸ πλέγμα κατωτερότητας ἀπέναντι στοὺς νομικούς καὶ στοὺς τεχνικούς πρέπει νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ πνεῦμα ἰσοτιμίου συνεργασίας. Μόνον μετὰ αὐτοὺς τοὺς ὅρους θὰ ἐξασφαλισθῆ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ γόνιμη συνεργασία ὄλων τῶν εἰδικότητων σὲ μιὰ **συλλογικῇ** ἀντιμετώπισιν τῶν σημερινῶν πολυπλόκων προβλημάτων. **Δεύτερον**, ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ὑπάρχοντος ἐμψύχου ὕλικου, τὸ ὁποῖον διασπαθίζεται ἐγκατεσπαρμένο στὰ διάφορα πρωτόκολλα καὶ δευτερευούσης σημασίας θέσεις καὶ ὑπηρεσίες. Παράλληλα, πρέπει νὰ

καταστροφῇ, τὸ ταχύτερον, πρόγραμμα ἑτησίου ρυθμοῦ αὐξήσεως τῶν οικονομολόγων κατὰ κατηγορίας εἰδικότητων σύμφωνα πρὸς τὶς αὐριανὲς ἀνάγκες τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία καλεῖται νὰ ἐξευρωπαϊσθῇ μέσα σὲ μιὰ δεκαετία. **Τρίτον**, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ δημιουργία πεφωτισμένης καὶ ἐνημερωμένης κοινῆς γνώμης, πού θὰ πεισθῇ ὅτι, ὅπως γιὰ ζητήματα ὑγείας θὰ ζητησῇ τὴ βοήθεια τοῦ ἱατροῦ καὶ μάλιστα τοῦ καλύτερου, ἔτσι καὶ γιὰ προβλήματα οικονομικῆς ὑγείας καὶ εὐεξίας, θὰ πρέπει νὰ καταφύγῃ στοὺς εἰδικούς, δηλαδὴ τοὺς οικονομολόγους καὶ ὄχι τοὺς κομπογιαννίτες. **Τέταρτον**, πρέπει ἡ τάξις τῶν οικονομολόγων νὰ διακηρύσσει πάντοτε τὴν ὠμὴ ἀλήθεια, συνήθως πικρὴ, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνο νὰ καταστῇ ἀντιδημοτικὴ καὶ δυσάρεστη. Τοῦτο διότι ἡ ἀναμόρφωση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, κάτω ἀπὸ τὴ πίεση τῆς Ε.Ο.Κ., **ὄπωσθήποτε**, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ ἀποκαλύψῃ τὶς ὀργανικὰς ἀδυναμίας καὶ θὰ ὑποδείξῃ τὶς ὀδυνερὲς λύσεις. Συνεπῶς, οἱ οικονομολόγοι, πού θὰ ἔχουν προεῖπει τὶς δυσχέρειες, ὄχι μόνον θὰ ἔχουν ἐκτελέσει τὸ καθήκον των, ἀλλὰ τελικὰ θὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. **Πέμπτον**, εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαῖο νὰ διατηρηθῇ ἡ πνευματικὴ εὐκαμψία καὶ ἰκανότης ἀναπροσαρμογῆς στὶς νέες ἐξελίξεις τῆς ἐπιστήμης καὶ νὰ καταπολεμηθῇ ὁ στεῖρος συντηρητισμὸς, πού καταλήγει σὲ δογματισμὸ καὶ ἀδυναμία ἐπιλύσεως τῶν νέων προβλημάτων.

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἦλθε ἡ στιγμή τῆς υπερτάτης ἀποφάσεως καὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως ἐνὸς δξυτάτου διλήμματος : Ἐῖτε θὰ λειτουργήσῃ ὁ μηχανισμὸς προωθήσεως τῶν οικονομικῶν ἐπιστημόνων στὶς νευραλγικὰς θέσεις, ὥστε νὰ πληρωθοῦν τὸ ταχύτερο τὰ μεγάλα κενὰ σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ οικονομικοῦ μηχανισμοῦ τῆς χώρας, εἴτε θὰ παραδεχθοῦμε ἀπὸ τώρα τὴν ἡττα στὸ νέο ἀνταγωνιστικὸ στίβο τῆς Ε.Ο.Κ. Οἱ ἐπιχειρηματικὲς τάξεις ἔχουν κάθε συμφέρον νὰ ἐπιταχύνουν τὴν ἀξιοποίηση τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ μόνον μποροῦν νὰ περιμένουν ὀργανικὴ ἐξυγίανση, βελτίωση τῆς παραγωγικότητος καὶ ἀνταγωνιστικότητος, τελικὰ δὲ αὐτὴ ταύτη τὴν ἐπιβίωσίν τους. Ὁ φορεὺς τῶν οικονομικῶν ἀποφάσεων καὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ ἐμπλουτισθῇ μὲ τὰ ἀπαραίτητα εἰδικὰ στελέχη, εἰδ' ἄλλως στὴν ἐπιστημονικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῆς Ε.Ο.Κ. θὰ ἀντιτάξομε πρωτόγονο καὶ σπασμοδικὸ ἐμπειρισμὸ. Νομίζω ὅτι οἱ ἐπιστήμονες οικονομολόγοι «παρησιᾶ ἐλάλησαν» γιὰ τὸν κίνδυνο αὐτοκαταστροφῆς τῶν παραγωγικῶν τάξεων. Σήμερα λοιπὸν διανοίγεται μιὰ μοναδικὴ καὶ ὑστάτη εὐκαιρία ὀρθῆς τοποθετήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος οικονομικῆς προόδου ἢ καχεξίας, ἐξευρωπαϊσμοῦ ἢ παλινδρομήσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας σὲ κατώτερα ἐπίπεδα. Εἶναι λοιπὸν ἐνδεδειγμένο νὰ τελειώσουμε μὲ μιὰ περίφημη σκέψη ἀπὸ τὸν Ἰούλιο Καίσαρα τοῦ Σαίξπηρ :

*«Υπάρχει καὶ στοῦ ἀνθρώπου
τὶς ἐργασίες μιὰ παλιρροία· πού ἂν τὴν πάρῃς,
τὴν ὥρα πού τὰ νερὰ εἶναι στὰ ἄνω
σοῦ φέρνει ἐπιτυχία· μὰ ἂν ἀφήσῃς
νὰ σοῦ ξεφύγουν, ὅλο τῆς ζωῆς σου
τὸ ταξίδι θὰ σέρῃ στὰ ῥηχὰ
καὶ στὶς κακοτυχίες. Ἔτσι, τώρα
σηκώνει ἡ πλέρια θάλασσα τὸ σκάφος μας».*